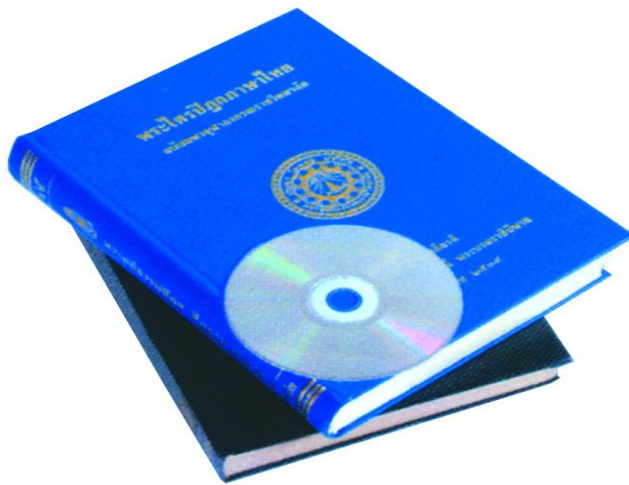

พระไตรปิฎกวิเคราะห์

วรกฤต เกื่อนช้าง

พระไตรปิฎก วิเคราะห์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง

พระไตรปิฎกวิเคราะห์

Tipitaka Analysis

เรียบเรียงโดย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง

ที่ปรึกษา : พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
พระราชวชิรเมธี,ดร. ผู้อำนวยการหน่วยฯ กำแพงเพชร
ศ.ดร.กาญจนา เ गरังสี ผู้ทรงคุณวุฒิมหาวิทยาลัยนเรศวร

ศิลปะและรูปเล่ม : ผศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง, ชาศริต เกื่อนนก

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มกราคม ๒๕๕๖ จำนวน ๕๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : มีนาคม ๒๕๕๗ จำนวน ๕๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์

ลิขสิทธิ์เป็นของ ผศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง
ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดๆ ของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมหอสมุดแห่งชาติ

วรกฤต เกื่อนช้าง, ผศ.ดร.,

พระไตรปิฎกวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
๒๕๕๖ , จำนวน ๔๒๗ หน้า.

ISBN: 978-616-300-026-2

พิมพ์ที่ :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๑ - ๑๗ ถนนมหาราช เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๒๒๑ - ๘๘๙๒, ๒๒๔-๘๒๑๔, ๖๒๓-๖๔๑๔ โทรสาร ๖๒๓ - ๖๔๑๗

จัดจำหน่ายโดย

สวรรณบรรณาคาร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ๙๙๙ ม.๖ ถนนพวงทอง

ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐ โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

คำนิยม

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรภฤต เกื่อนช้าง อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเกิดจากความวิริยะอุตสาหะ พากเพียรพยายามศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงจนเกิดเป็นหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา ก่อให้เกิดผลงานทางด้านวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจใฝ่รู้เกี่ยวกับพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญที่สุดทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าพระไตรปิฎกนี้เป็นตัวแทนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งปรินิพพานไปนานแล้ว และไม่ได้ทรงแต่งตั้งใครเป็นตัวแทนแต่อย่างใด แต่ทรงมีปัจฉิมโอวาทให้ยึดพระธรรมวินัยที่พระองค์ตรัสไว้ดีแล้วนั้นให้เป็นศาสดาของสาวกทั้งหลายแทนพระองค์ตลอดไป

ดังนั้นพระไตรปิฎกจึงเป็นคัมภีร์หลักชั้นปฐมภูมิที่นักปราชญ์ทั้งหลายและบรรดาชาวพุทธศาสนิกชนได้ยึดมั่นเคารพศรัทธา แม้จะมีพระปฏิมาหรือพระพุทธรูปที่ให้ได้เคารพกราบไหว้เพื่อบูชาพุทธคุณ ธรรมคุณด้วยเครื่องสักการะก็ตาม แต่นั่นเป็นเพียงอามิสบูชา ไม่ทำให้หลุดพ้นได้ แต่สำหรับพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงสรรเสริญการปฏิบัติบูชาหรือการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์ เพราะเป็นหนทางแห่งความหลุดพ้นนั่นเอง การจะปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์ได้เป็นอย่างดี อย่างน้อยที่สุดต้องมีความรู้ ความเข้าใจในพระไตรปิฎกพอสมควร

ขอชื่นชมและอนุโมทนาในความมีวิริยะอุตสาหะของผู้เรียบเรียงที่ได้มองเห็นประโยชน์ในทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์แก่นิสิตนักศึกษาและผู้สนใจใฝ่ศึกษาทั้งหลายเป็นอย่างดี

พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้เรียบเรียงขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์การสอนในฐานะอาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มาเป็นระยะเวลา ๑๐ กว่าปี ซึ่งในเบื้องต้นได้จัดทำเป็นเอกสารประกอบทีละบทๆไป เพื่อใช้ประกอบการบรรยายและให้ศึกษาสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา *หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ในรายวิชา พระไตรปิฎกวิเคราะห์ รหัส ๖๐๐ ๑๐๑* วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เนื่องจากรายวิชานี้ยังขาดเอกสาร ตำราหรือหนังสือสำหรับการเรียนการสอนอยู่มาก จึงยากต่อการทำความเข้าใจในรายละเอียดของวิชา แต่เมื่อมีหนังสือเรียนที่ค่อนข้างมีเนื้อหาสมบูรณ์จะทำให้ นิสิตสามารถศึกษาและค้นคว้าจนเกิดทักษะการตีความและวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งถือเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนต้องกราบขอบพระคุณพระเทพปริยัติเมธี ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ที่ได้เมตตาเขียนคำนิยมให้เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการทำผลงานวิชาการต่อไป ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ ซึ่งเป็นประโยชน์มากในการสังเคราะห์และเรียบเรียงให้เป็นบท ๆ เพื่อง่ายต่อศึกษาสำหรับนิสิตทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก

หากบุญกุศลจากการจัดทำหนังสือเล่มนี้จะพึงมีเกิดขึ้น ผู้เขียนขอน้อมบูชาพระคุณบิดามารดา และขอน้อมเป็นอาจริยบูชาแด่บรรดาบูรพาจารย์ทุกท่าน และถ้ามีข้อบกพร่องประการใดในข้อความที่ยังไม่สมบูรณ์ ขอท่านผู้รู้ทั้งหลายโปรดช่วยชี้แนะและหวังว่าหนังสือฉบับนี้จะพออำนวยประโยชน์เชิงวิชาการแก่ผู้สนใจใคร่ศึกษาตามสมควรแก่ฐานะต่อไป

วรกฤต เกื่อนช้าง

มีนาคม ๒๕๕๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โทร.๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

สารบัญ

	หน้า
เรื่อง	
คำนิยม	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญแผนภูมิ	
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑	
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพระไตรปิฎก	๑
บทนำ	๑
ความเป็นมาของพระไตรปิฎก	๒
พระสาวกผู้สืบทอดพระไตรปิฎก	๑๐
พระไตรปิฎกจากการท่องจำสู่การบันทึก	๑๘
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลังสมัยพุทธกาล	๒๐
กำเนิดพระพุทธศาสนาเถรวาท	๒๓
นิกายสำคัญของพระพุทธศาสนา	๔๙
สรุปท้ายบท	๔๙
บทที่ ๒	
การรักษาสืบทอดพระไตรปิฎก	๕๑
ระบบการรักษาสืบทอด	๕๑
จากพระธรรมวินัยสู่พระไตรปิฎก	๕๖
ระบบมุขปาฐะสู่การจารึกใบลาน	๕๙
สาเหตุของการจารึกพระพุทธรวจนะ	๖๐
ประวัติการสังคายนาพระไตรปิฎกภาษาบาลี	๖๓
การสังคายนาของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน	๘๗
การชำระและจารึกกับการพิมพ์พระไตรปิฎกในประเทศไทย	๙๑
การแบ่งหมวดหมู่พระไตรปิฎก	๑๐๗
สาระสังเขปของพระไตรปิฎก	๑๐๙
สรุปท้ายบท	๑๒๖

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๓	วิเคราะห์หลักอริยสัจ	๑๒๗
	ความนำ	๑๒๗
	หลักอริยสัจ	๑๒๙
	ความหมายของอริยสัจ ๔	๑๓๔
	องค์ประกอบของอริยสัจ ๔	๑๓๖
	กิจต่ออริยสัจ ๔	๑๓๗
	สรุปท้ายบท	๑๔๐
บทที่ ๔	วิเคราะห์หลักไตรลักษณ์	๑๔๓
	หลักไตรลักษณ์	๑๔๓
	ความหมายของไตรลักษณ์	๑๔๔
	ไตรลักษณ์กับการดำรงชีวิต	๑๕๐
	ไตรลักษณ์กับเป้าหมายของชีวิต	๑๕๖
	ประโยชน์ของการศึกษาไตรลักษณ์	๑๕๙
	คุณค่าไตรลักษณ์ทางด้านจริยธรรม	๒๐๘
	สรุปท้ายบท	
บทที่ ๕	วิเคราะห์หลักปฏิจจสมุปบาท	
	ความหมายของปฏิจจสมุปบาท	๒๐๙
	วิเคราะห์คำว่าปฏิจจสมุปบาท	๒๑๓
	ไพบูลย์ของปฏิจจสมุปบาท	๒๑๔
	ความสำคัญของปฏิจจสมุปบาท	๒๑๖
	คำจำกัดความองค์ประกอบแห่งปฏิจจสมุปบาท	๒๑๙
	ปฏิจจสมุปบาทในทรรศนะนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา	๒๒๙
	สรุปท้ายบท	๒๓๒

	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
บทที่ ๖	วิเคราะห์หลักไตรสิกขา	๒๓๓
	ความนำ	๒๓๓
	ความหมายของไตรสิกขา	๒๔๑
	ความสำคัญของไตรสิกขา	๒๔๕
	ไตรสิกขาคือระบบการศึกษา	๒๔๘
	การจัดองค์มรรคเข้าในไตรสิกขา	๒๕๗
	สรุปท้ายบท	๒๖๕
	บทที่ ๗	วิเคราะห์หลักกรรมในพระพุทธศาสนา
ความนำ		๒๖๗
ความหมายของกรรม		๒๖๗
ความหมายของความเชื่อเรื่องกรรม		๒๗๐
สาเหตุแห่งการเกิดกรรม		๒๗๑
ทางแห่งการทำกรรม		๒๗๕
เกณฑ์การตัดสินกรรมดีและกรรมชั่ว		๒๗๕
ความสำคัญของกรรม		๒๗๗
กฎแห่งกรรม		๒๗๘
การแบ่งประเภทของกรรม		๒๘๑
การให้ผลของกรรม		๒๙๖
การสิ้นกรรม		๓๐๗
อกุศลกรรมบถ ๑๐		๓๑๐
กุศลกรรมบถ ๑๐		๓๑๑
ทัศนะความเชื่อเรื่องกรรมในสังคมไทย		๓๑๒
ความเชื่อที่ผิดหลักกรรมในพระพุทธศาสนา		๓๒๐
สรุปท้ายบท	๓๒๓	
บรรณานุกรม		๔๐๙
เกี่ยวกับผู้เขียน		๔๑๗

	สารบัญแผนภูมิ	หน้า
แผนภูมิที่ ๑	แสดงโครงสร้างพระไตรปิฎกภาษาไทย	๑๐๘
แผนภูมิที่ ๒	แสดงโครงสร้างพระไตรปิฎกภาษาบาลี	๑๐๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในหนังสือพระไตรปิฎกวิเคราะห์เล่มนี้ ผู้เขียนใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีและพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

พระวินัยปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์
วิ.มหา. (ไทย) = วินัยปิฎก	มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก	มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์
ที.สี. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
ที.ม. (บาลี) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย มหาวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ที.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสกั (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสกั (ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสกั (ภาษาไทย)
สั.ส. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (ภาษาไทย)
สั.นิ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย นิทานวรรค (ภาษาไทย)
สั.ข. (บาลี) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย ขนุธวารวคคปาติ (ภาษาบาลี)
สั.สพ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย สพายตนวรรค (ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย ทุกนินบาต (ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย ติกนินบาต (ภาษาไทย)
อง.จตุก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย จตุกนินบาต (ภาษาไทย)
อง.ปญจ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย ปัญจนินบาต (ภาษาไทย)

อง.ฉก. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	ฉกนินบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.(ไทย) =	สุดตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	สตตกนินบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฎฐก.(ไทย) =	สุดตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	อฎฐกนินบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (บาลี) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธมมปทปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ธ. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.วิ. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	วิมานวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.เอกก.(ไทย)=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เอกกนินบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.จ. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จุพนิทเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏิสัมภิตามรรค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

คำย่อ

ชื่อคัมภีร์

อภิ.วิ. (ไทย) =	อภิธรรมปิฎก	วิมังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ก. (ไทย) =	อภิธรรมปิฎก	กถาวัตถุ	(ภาษาไทย)

พระไตรปิฎกที่ใช้อ้างอิง ให้ใช้อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์เป็นระบบเดียวกัน
 หมด การอ้างอิงได้ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ให้ใช้อักษรย่อตัวพื้น
 ปกติ เช่น ที.สี.(บาลี) ๙/๒๗๖/๙๗, ที.สี.(ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘ หมายถึง ทีฆนิกาย
 สีสกขนุจรคคปาลี ภาษาบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ และ ทีฆนิกาย สีสก
 ขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๒๕๓๙

“โย โข วรุณฺณ ธรรมํ ปสฺสตี โส มํ ปสฺสตี โย มํ ปสฺสตี โส ธรรมํ ปสฺสตี”
“วรุณฺณ ผู้ใดแลเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม”

ช.ธ.(บาลี) ๘/๒๖๒/๘๓
ช.ธ.(ไทย) ๘/๒๖๒/๑๒๓

โย โฉ อานนท มชา ธมโม จ วินโย จ
เทสิโต ปญญตโต โส โฉ มมจฺจน สตฺธา.

”อานนท ธรรมและวินัยที่เราตถาคตแสดงไว้
แล้ว ปญฺญตฺติไว้แล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและ
วินัยนั้นจะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย เมื่อเรา
ตถาคตล่วงลับไปแล้ว”

ที.ม.(บาลี)๑๐/๑๔๑/๑๗๘

ที.ม.(ไทย)๑๐/๑๔๑/๑๒๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

